VIRSĀJS

aizsargājamo ainavu apvidū "Ādaži"

KUR SATIEKAS KARAVĪRI UN DABA

Ādažu militārajā poligonā jau gandrīz 100 gadus notiek militārās mācības. Izbraukšana ar tankiem un bruņumašīnām, spridzināšana, poziciju ierīkošana un bieži ugunsgrēki poligonā radījuši klaju, **Latvijai unikālu virsāju un smiltāju kompleksu**. Neparastajā vidē mājvietu atraduši daudzi **Eiropā reti augi un dzīvnieki**.

Šo dabas retumu saglabāšanai 2004. gadā nodibināts **aizsargājamo ainavu apvidus "Ādaži"**. Tā apsaimniekošanā tiek meklēti un rasti kompromisi, **saskaņojot militārās un dabas aizsardzības intereses**.

VIRSĀJS

Klajš virsājs ir Eiropā aizsargājama dzīvotne. Ādažu poligonā sastopami **90 % no virsāju kopējās platības Latvijā**.

Virsājs dabiskos apstākļos veidojas un atjaunojas, pateicoties regulāriem **traucējumiem**, piemēram, ugunsgrēkiem. Tā rezultātā rodas dažāda vecuma viršu audzes ar visliel̄āko augu un dzīvnieku sugu daudzveidību. Ja traucējumi iztrūkst, virsājs aizaug un pārveidojas par mežu.

VIRŠU AUDZES

Virsājs ir atklāta ainava ar retiem kokiem un krūmiem, kurā dominē **sila virsis**, taču sastopami arī daudzi citi augi – graudzāles, miltenes, mauragas, norgalvītes, silpurenes, smiltāja neļķes, sūnas un ķērpji.

Atkarībā no viršu vecuma un teritorijas izmantošanas intensitātes, virsāji var būt ļoti daudzveidīgi. Ādažu aizsargājamo ainavu apvidū militāro mācību ugunsgrēku ietekmē izveidojušies gan sausi, gan slapji virsāji. Virsājos mājvietas atrod dažādi īpaši aizsargājami dzīvnieki – piemēram, **gludenā čūska**, **vakarlēpis**, **brūnā čakste** un sarkanspārnu sisenis jeb **parkšķis**.

SAUSI KOKI

Sausi stāvoši koki ir svarīgs virsāju ainavas elements, kas ļauj tur baroties retām putnu sugām. Putni kokus izmanto kā posteņus, no kuriem nolūkot medījumu. Tā kā virsājos lielā skaitā sastopami dažādi siseņi, sila ķirzakas un citi kukaiņi, pēc ligzdošanas **zaļās vārnas** baroties uz Ādažu aizsargājamo ainavu apvidus virsājiem lido arī no Garkalnes mežiem. Vasaras beigās virsājos barojas arī vairāku sugu **piekūni**.

Savukārt **lielākus gulošus sausus kokus** kā dzīvesvietu izmanto **krāšņvaboles** un ķirzakas.

MITRAS IEPLAKAS

Reljefa pazeminājumos virsājos mēdz būt mitrāki apstākļi nekā apkārtnē, tādēļ arī augu valsts šeit ir savādāka – sastopamas **spilves**, īpaši aizsargājamais **palu staipeknītis**, vasaras vidū sāk ziedēt **tumšzilās drudzenes**.

Pavasarī ar spilvju ziediem barojas **rubeņi**, savukārt tumšzilā drudzene ir barības augs retajam tauriņam **drudzeņu zilenītim**.

SMILŠU LAUKUMI

Atklātu smilšu laukumi ir daudzveidīga virsāja neatņemama sastāvdaļa. Smiltis ir iespēja augt tiem augiem, kas nespēj konkurēt ar spēcīgākiem, piemēram, **iesirmajai kāpsmildzenei** un **mazajam mārsilam**. Smilšu laukumi nepieciešami arī dažādiem **siseņiem**.

Mārsils ir svarīgs barības augs retajai **garlūpas racējlapsenei**, savukārt smiltīs racējlapsene rok savas alas.

Smilšainajos laukumos barību meklē **stepes čipstes** un **pupuķi**.

SAGLABĀ EIROPĀ RETU PUTNU DZĪVESVIETAS

No 2013. līdz 2017. gadam 1100 hektārus aizaugušu virsāju aizsargājamo ainavu apvidū "Ādaži" atjauno **Eiropas Savienības LIFE+ programmas atbaltītais projekts "Putni Ādažos"**.

Projekta mērķis ir apsaimniekot un saglabāt "Ādažu" virsāju, mežu un augsto purvu – dzīvesvietas Eiropā retajam rubenim, vakarlēpim, zaļajai vārnai, sila cīrulim, stepes čipstei, purva tilbītei un brūnajai čakstei.

Stipri aizaugušos virsājos **cērt kokus un krūmus** un **pļauj lapkoku atvases**. Mazākās platībās virsājus **kontrolēti dedzina** un veic **augsnes virskārtas noņemšanu**.

Projekts arī pēta militāro mācību ietekmi uz "Ādažu" dabas vērtībām, ierobežo nelikumīgo apmeklētāju piekļuvi teritorijai, veic karavīru un sabiedrības izglītošanu.

Projektu īsteno Valsts aizsardzības militāro objektu un iepirkumu centrs sadarbībā ar Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem, Latvijas Ornitoloģijas biedrību, A/S "Latvijas valsts meži" un Sējas novada domi.

Ieskaties: **www.putniadazos.lv**

© Valsts aizsardzības militāro objektu un iepirkumu centrs, 2015.
Foto: Ieva Mārdega, Gatis Diedzīns, Agris Krūts, Markus Varesvuo, Jari Peltomäki. Maketa: Ilze Kūze.
Izdots ar Eiropas Savienības LIFE+ programmas atbalstu.